

УДК 347.961(477)

У.О. ПАЛІЄНКО, Херсонський нотаріальний округ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НОТАРІУСА В УКРАЇНІ

Ключові слова: нотаріус, статус, права і обов'язки, правосуб'єктність

Відповідно до ст.1 Закону України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р. № 3425-XII, нотаріат в Україні - це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти деякі інші нотаріальні дії, з метою надання їм юридичної вірогідності. Вчинення нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють в державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси). Документи, оформлені державними і приватними нотаріусами, мають однакову юридичну силу [1].

Тим самим, провідне місце в системі нотаріальної діяльності належить нотаріусу, який безпосередньо забезпечує здійснення суспільно корисних дій, надає фізичним і юридичним особам різноманітні юридичні сервісні послуги. Для забезпечення високої якості надання таких послуг нотаріус має відповідати відповідним вимогам. Правовий статус нотаріуса є комплексним інститутом юриспруденції, він визнається нормами цивільного, адміністративного, фінансового, податкового, муніципального права. При цьому вагома частина правового статусу нотаріуса врегульовується адміністративним правом.

Проблемі статусу нотаріусу присвячували свої праці вітчизняні вчені В.М. Бесчасний [2], К.І. Федорова [3], С.Я. Фурса [4], В.М. Черниш [5], Л.Е. Ясінська [6] та ін. Але безпосередньо предметом їхніх досліджень ад-

міністративно-правовий статус нотаріуса не був. Аналізованої проблематики вони торкались епізодично, здійснюючи дослідження більш широких чи суміжних суспільних відносин. Таким чином, у галузі теоретичної юриспруденції адміністративно-правовий статус нотаріуса потребує подальшого розвитку.

Тому мета стаття полягає в тому, щоб основі аналізу законодавства України та теоретичних положень науки адміністративного права сформулювати адміністративно-правовий статус нотаріуса. Наукова новизна полягає в розвитку адміністративно-правового статусу нотаріуса як сукупності встановлених законодавством України обов'язків і прав разом із обсягом та характером його правосуб'єктності.

На думку К.І. Федорова, статус приватного нотаріуса має визначатись як публічна офіційна особа і професіонал у галузі права [3, с.5]. При цьому він пропонує закріпити його нормативно шляхом доповнення Закону України «Про нотаріат» статтею наступного змісту: «Нотаріальною діяльністю в Україні визнається незалежна професійна діяльність уповноваженої державою особи, на яку покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення та вчиняти інші нотаріальні дії з метою надання їм юридичної достовірності» [3, с.15].

В свою чергу, С.Я. Фурса критично відноситься до пропозиції наділення нотаріусів повноваженнями діяти від імені держави, так як на її думку, хоча нотаріальна діяльність зумовлена виконанням функцій держави, але недоцільно надавати нотаріусам право діяти від імені держави. Фактично таким чином пропонується зрівняти статус судді й нотаріуса, але для їх посад властиві різні функції та повноваження. Суду необхідно діяти від імені держави для того, щоб його рішення було загальнообов'язковим, а нотаріальним документам таких властивостей не потрібно надавати. В протилежному разі, при порушенні нотаріусом прав громадян – позов можна буде звертати проти держави [4, с.15].

Аналіз вище зазначених думок вчених на природу статусу нотаріуса приводить до думки, що дійсно не має потреби піднімати його положення до «державного». На наш погляд, цілком достатньо обмежитись публічним статусом нотаріуса.

Виходячи з таких позицій стає зрозумілим, чому саме адміністративно-правовий статус вносить провідний вклад у загальний юридичний статус нотаріуса. Загально є визнаним, що провідною рисою адміністративного права є його публічна спрямованість. Адміністративне право врегульовує публічні правовідносини, змістом яких завжди є публічний інтерес [7, с.42].

На слухну думку В.М. Галунько, у широкому розумінні адміністративно-правовий статус – це встановлені адміністративно-правовими нормами права й обов'язки особи в сукупності з обсягом та характером її правосуб'єктності [8, с.33].

Відповідно до ст.3 Закону України «Про нотаріат», нотаріусом може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менше трьох років, пройшов стажування протягом одного року в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса, склав кваліфікаційний іспит, одержав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю [1].

До стажування допускаються особи, які мають вищу юридичну освіту. Відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 27.06.2008 р. № 1094/5 «Про затвердження Порядку проходження стажування в державній нотаріальній конторі або в нотаріуса, що займається приватною нотаріальною практикою, та підготовки стажиста до нотаріальної діяльності», громадянин України для одержання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю має пройти стажування протягом шести місяців у державній нотаріальній конторі або в нотаріуса, що займається приватною нотаріальною практикою [9].

Кандидатура керівника стажування – приватного нотаріуса визначається наказом Го-

ловного управління юстиції в області за попередньою письмовою згодою нотаріуса. Керівником стажування може бути як державний нотаріус, який має стаж роботи нотаріусом не менше 5 років, так і приватний нотаріус за його письмовою згодою на проведення стажування, який має стаж роботи не менше 7 років. Керівник стажування може одночасно стажувати лише одного стажиста. Приватний нотаріус-керівник стажування, який надав згоду на стажування та визначений наказом управління юстиції, не може відмовити у стажуванні особі, яка має намір пройти стажування та зобов'язаний простежувати таку особу протягом встановленого законодавством терміну та скласти висновок про проходження стажування. Кількість осіб, які будуть проходити стажування в державній нотаріальній конторі, визначається начальником відповідного управління юстиції, виходячи з наявних вакансій посад працівників державних нотаріальних контор [10].

Реєстраційна справа приватного нотаріуса зберігається й ведеться Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України Автономної Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі [1].

Ст.4 Закону України «Про нотаріат» надає нотаріусу зокрема такі права: витребувати від підприємств, установ і організацій відомості та документи, необхідні для вчинення нотаріальних дій; складати проекти угод і заяв, виготовляти копії документів та виписки з них, а також давати роз'яснення з питань вчинення нотаріальних дій і консультації правового характеру. Ст.5 вище зазначеного закону зобов'язує нотаріуса: здійснювати свої професійні обов'язки у суворій відповідності до Законів України і принесеної присяги; сприяти громадянам, підприємствам, установам і організаціям у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів, роз'яснювати права і обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій; зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв'язку з вчиненням нотаріальних дій;

відмовити у вчиненні нотаріальної дії в разі її невідповідності законодавству України або міжнародним договорам; надавати документи, інформацію і пояснення на вимогу Міністерства юстиції України, Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі при здійсненні ними повноважень щодо контролю за організацією діяльності та виконанням нотаріусами правил нотаріального діловодства [1].

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити наступні висновки щодо адміністративно-правовий статус нотаріуса, зокрема:

1) є складовою загального юридичного статусу нотаріусу;

2) відображає його публічне становище у суспільстві;

3) складається з встановлених законодавством України обов'язків та прав у сукупності з обсягом та характером правосуб'єктності;

4) нотаріусом може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менше трьох років, пройшов стажування протягом одного року в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса, склав кваліфікаційний іспит, одержав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю;

5) до основних публічних обов'язків нотаріуса відносяться вимоги: здійснювати свої професійні обов'язки у суворій відповідності до законодавства та присяги; сприяти фізичним і юридичним особам у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів, роз'яснювати права і обов'язки; зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв'язку з вчиненням нотаріальних дій; відмовити у вчиненні нотаріальної дії в разі її невідповідності законодавству; надавати документи, інформацію і пояснення на вимогу контролюючих органів;

6) нотаріус має право витребувати від фізичних і юридичних осіб відомості та доку-

менти, необхідні для вчинення нотаріальних дій; складати проекти угод і заяв, виготовляти копії документів та виписки з них, а також давати роз'яснення з питань вчинення нотаріальних дій і консультації правового характеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про нотаріат» : від 2.09.1993 р., № 3425-XII // ВВР України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.

2. Нотаріат в Україні : навчальний посібник / [В. М. Бесчасний, О. В. Філонов, В. М. Субботін, В. В. Пашутін, Б. В. Бабін, С. М. Пашков] ; ред. В. М. Бесчасний. – К. : Знання, 2008. – 494 с.

3. Федорова К. І. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / К. І. Федорова ; Нац. аграрний ун-т. – К., 2008. – 20 с.

4. Фурса С.Я. Теоретичні основи нотаріального процесу в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : 12.00.03 / С. Я. Фурса ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2003. – 40 с.

5. Черниш В.М. Цивільно-правові засади розвитку нотаріату в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.03 / В. М. Черниш ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2003. – 16 с.

6. Ясінська Л. Е. Становлення та розвиток інституту нотаріату в Україні (історико-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 / Л. Е. Ясінська ; Львівськ. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2005. – 16 с.

7. Єлістратов А. І. Адміністративне право : лекції / А. І. Єлістратов ; ред. та упоряд. В. В. Галуцько, С. В. Діденко. – Херсон : ВАТ ХМД, 2007. – 268 с.

8. Галуцько В. М. Адміністративна відповідальність іноземців та осіб без громадянс-

тва в Україні: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Віра Миколаївна Галуцько. – К., 2010. – 180 с.

9. Наказ Міністерстві юстиції України «Про затвердження Порядку проходження стажування в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса, та підготовки стажиста до нотаріальної діяльності» : від

27.06.2008 р., № 1094/5 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 49. – Ст. 1595.

10. Сушинський І. В. Щоб стати нотаріусом – необхідно пройти стажування / І. В. Сушинський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minjust.cv.ua/index.php?page=/1221124153/1234951768/1234958087>. – 08.04.2010.

Палієнко У. О. Адміністративно-правовий статус нотаріуса в Україні / У. О. Палієнко // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 355–358 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-2/10pionvu.pdf>

На основі аналізу законодавства України та теоретичних положень науки адміністративного права сформульовано адміністративно-правовий статус нотаріуса як сукупності встановлених законодавством України обов'язків і прав у сукупності з обсягом та характером його правосуб'єктності, окрема увага присвячена порядку проходженню стажування особи, яка бажає набути статус нотаріуса.

***

Палиенко У.А. Административно-правовой статус нотариуса в Украине

На основе анализа законодательства Украины и теоретических положений науки административного права сформулирован административно-правовой статус нотариуса как совокупности установленных законодательством Украины обязанностей и прав вместе с объемом и характером его правосубъектности, отдельное внимание уделено порядку прохождению стажировки лица, которое желает получить статус нотариуса.

***

Palienko W.A. Administrative and Legal Status of the Notary in Ukraine

On the basis of the analysis of the legislation of Ukraine and theoretical science of administrative law provisions formulate administrative and legal status of a notary public, as set by law obligations and rights of Ukraine together with the volume and nature of his personality, special attention is devoted to order probation a person who wants becoming a notary.